

Aşırı Turizm Kapsamında Turistlere Yönelik Olumsuz İfadeler, Yapılan Eylemler ve Bunların Turizme Yansımalarının Değerlendirilmesi

Oğuz ÇAM¹, Cengiz ÇELİK²

ÖZ: Turizm sektörü, toplumsal olaylardan en fazla etkilenen sektörler arasında gelmektedir. Aşırı turizm, turistik destinasyonların taşıma kapasitelerinin aşılması durumunda ortaya çıkan bir olaydır ve turizm sektörünü önemli ölçüde farklı açılardan etkilemektedir. Aşırı turizm, turistik destinasyonlarda görülen ve bu destinasyonlarda bulunan yerel halkın turistlere karşı olumsuz düşünce ve duygu hissetmesine sebebiyet verebilen önemli bir sorundur. Dünya üzerindeki birtakım turistik destinasyonların aşırı turizme maruz kaldığı ve bu duruma karşı çeşitli tepkiler gösterdiği bilinmektedir. Aşırı turizmin, turistik destinasyonların gelişim sürecini kötü etkilediği ve bu durumun da genel olarak turistik destinasyonların turizm konusunda olumsuz bir intiba oluşturmaya neden olduğu düşünülmektedir. Aşırı turizmden hem yöresel halklar hem de turistler hoşnut olmamaktadırlar. Bu çalışmada, aşırı turizm kapsamında turistlere yönelik olumsuz ifadelerin, yapılan eylemlerin neler oldukları ve bunların turizm olgusuna nasıl yansydıkları üzerine bir değerlendirme yapmak amaçlanmaktadır. Çalışma, derleme tipindedir. Çalışmanın, turizm literatürüne önemli bir bilgi birikimi kazandıracığı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Aşırı Turizm, Olumsuz İfade, Turist, Destinasyon, Seyahat.
JEL Kodu: L83

Evaluation of Negative Statements, Actions and Their Reflections on Tourism in the Scope of Overtourism

ABSTRACT: The tourism sector is among the sectors most affected by social events. Overtourism is an event that occurs when the carrying capacity of touristic destinations is exceeded, and it affects the tourism industry from different perspectives. Excessive tourism is an important problem that is seen in touristic destinations and can cause the local people in these destinations to feel negative thoughts and feelings towards tourists. It is known that some touristic destinations around the world are exposed to excessive tourism and show various reactions to this situation. It is thought that excessive tourism affects the development process of touristic destinations badly, and this situation generally causes touristic destinations to create a negative impression about tourism. Both local people and tourists are not satisfied with excessive tourism. Within the scope of this study, it is aimed to make an evaluation on the negative expressions and actions towards tourists within the scope of excessive tourism and how these are reflected in the tourism phenomenon. The run is of review type. It is thought that the study will bring an important knowledge to the tourism literature.

Keywords: Overtourism, Negative Statement, Tourist, Destination, Travel.
JEL Code: L83

¹ İnanç Turizmi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu.
Email: oguzcam911@gmail.com ORCID: 0000-0003-3222-3367

² Turizm İşletmeciliği, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu.
Email: cngzclk74@gmail.com ORCID: 0000-0003-1917-6615

1. Giriş

Turizm, ülkelerin ekonomik gelirlerini sağlaması bakımından önemli getirileri olan toplumsal bir olaydır. Turizmin gelişmesi, turist sayısının ve turistik ürün ve hizmetlerin tüketiminin artışına bağlıdır. Ülkeler, turizmden daha fazla bir gelir elde etmek amacıyla turistik arz-taleplerine dikkat etmekte, turistik gelişmeleri takip etmekte, farklılık gösteren turist profillerini incelemekte ve bu duruma ilişkin olarak da gereken çalışmaları uygulamaya koymaya çalışmaktadır.

Turistler, ziyaret ettikleri destinasyonların taşıma kapasitesini aşarak destinasyon içerisinde pek çok olumsuzluğun baş göstermesine neden olabilmektedirler. Destinasyonda bulunan turizm paydaşları, özellikle yer halk, sosyal açıdan olumsuz hâl ve olaylarla karşılaşması, hayat şartının gitgide kötüye gitmesi, ekonomik anlamda kendisinin olumsuz etkilenmesi, psikolojik açıdan rahatsız olması dolayısıyla turistlere karşı ön yargılı olabilmekte, onlara olumsuz davranışlar sergileyebilmektedir. Bu duruma ilişkin olarak da destinasyonda yer alan yerel halk da turistlere karşı memnuniyetsizliğini çeşitli şekillerde ifade edebilmektedir. Yerel halkın gösterdiği tutumlar, destinasyon üzerinde turistik hareketlerin seyrinin değişmesi bakımından olabildiğince etkili ve önemlidir. Yerel halkın turistlere karşı gösterdiği olumlu tutumların, destinasyon üzerinde turistik hareketlerin artmasını sağladığı; olumsuz tutumların ise, destinasyon üzerinde turistik hareketlerin azalmasına neden olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, aşırı turizm kapsamında turistlere yönelik olumsuz ifadelerin, yapılan eylemlerin neler oldukları ve bunların turizm olgusuna nasıl yansydıkları üzerine bir değerlendirme yapmaktır. Bu değerlendirme işlemi gerçekleştirilirken de literatürden görsel örnekler de sunulmaktadır. Bu görsel örneklerin altında da kısa açıklamalar yer almaktadır. Bu çalışma, aşırı turizm kapsamında turistlere yönelik olumsuz ifadelerin ve yapılan eylemlerin etkilerinin daha iyi anlaşılabilmesi ve turistik yansımalarının daha iyi kavranabilmesi açısından önem taşımaktadır. Çalışmanın geneli, hem tablo hem de görsellerle desteklenen zengin bir bilgi içeriğine sahiptir. Çalışma kapsamında yer yer doğrudan alıntılar da verilerek çalışmanın akılda kalıcılığı pekiştirilmektedir. Bu çalışmayla beraber turizm literatürüne kayda değer bilgi birikimi kazandırılmaktadır. Bu çalışma, geleneksel derleme tipinde ortaya konmaktadır. Literatüre göz atıldığında, aşırı turizm konulu çalışmaların (Mathieson ve Geoffrey, 1992; Neuts ve Nijkamp, 2012; Alexis, 2017; Cheung ve Li, 2019; Dodds ve Butler, 2019a; Goodwin, 2019) turist odaklı olarak daha da artırılması gerektiği düşünülmektedir. Zira turizmin mihenk taşı, turistir. Turizm açısından büyük bir öneme sahip olan turistler, ziyaret ettikleri destinasyonlarda kötü muamelelerle karşı karşıya kalmak istemezler. Lakin bu durum, aşırı turizme maruz kalan destinasyonlarda pek mümkün görünmemektedir. Aşırı turizme maruz kalan destinasyonlarda bulunan yerel halklar hem sözlü hem de fiili eylemlere kadar varabilen çeşitli olumsuz tepkiler gösterebilmektedirler. Yerel halkların bu tür tepkileri göstermelerindeki asıl sebep, kendilerinin buldukları turistik destinasyona turistlerin gelmemelerini istemeleridir. Aşırı turizm, hem turistleri hem de yerel halkları çeşitli olumsuz durumlarla karşı karşıya kalmaya zorlamaktadır.

2. Aşırı Turizm

Aşırı turizm, belli zaman ve alanlarda turizmin etkisinin sosyal, fiziksel, ekolojik, psikolojik, ekonomik ve / veya politik kapasite eşiklerini aştığı hâllere denmektedir (Peeters vd., 2018: 22; Yüncü, 2019: 1027). Aşırı turizm, yöresel halkın her çeşit düzenini bozacak ve gelen ziyaretçiye karşı kin ve nefret duygularının beslenmesine neden olacak turizm hareketini ifade etmektedir (Akova, 2006: 9; Çetinoğlu ve Meydan Uygur, 2020: 3010-3011).

Aşırı turizm, son senelerde uluslararası alanyazın üzerinde fazlaca durulan ve “sürdürülebilir turizm”, “taşıma kapasitesi”, “kalabalık algısı”, “turizm korkusu” gibi hususlarla ilişkilendirilen bir kavramdır (Karahana ve Öztürk, 2020b: 452). Aşırı turizm, ağırlıklı olarak kitle turizmi, turizm taşıma kapasitesi, varış yeri hayat süreci hususları ile de ilişkilendirilebilmektedir. Ayrıyeten aşırı turizm hâlinin yaşandığı varış yerlerinde yapılan protesto gösterileri, aşırı turizm ve turizm fobisi (tourismphobia) söyleminin eşleştirilmesine sebebiyet vermiştir. Bu söylemin de 10 sene öncesine değin Antropolog Manuel Delgado Ruiz tarafından; turistlere yönelik reddetme, güvensizlik ve saygısızlığın bir bileşimi olarak kullanılan turist fobisi (touristphobia) söylemine dayandığı ileri sürülmektedir (Mohankumar, 2018; Milano, Cheer ve Novelli, 2018: 4; Genç, 2020: 28). Aşırı turizm, bir varış yerinde taşıma kapasitesinin aşıldığı hâllerde hem yöresel halkın hayat kalitesine olumsuz etki eden hem de ziyaretçilere hoşnutsuzluk veren bir hâli belirtir (Karahana ve Öztürk, 2020b: 452).

Son senelerde dünya turizminin meşgul olduğu hususlardan biri olan aşırı turizm, dünya çapında meşhur, tanınan varış yerlerini sürdürülebilirlik yönünden tehdit eden, turizm bölgelerinde yaşamını devam ettiren yöresel halkın gündelik hayatlarını hem toplumsal hem de iktisadi yönden kayda değer

oranda olumsuz biçimde etkileyen bir kavramdır (Aylan ve Aylan, 2020b: 418-419). Aşırı turizmde yalnızca yöresel halk değil, aynı zamanda turistler de rahatsızdırlar (Aylan ve Aylan, 2020a: 585). Turistlerin, ziyaret noktalarında karşılaştıkları turist seli sebebiyle toplu taşıma vasıtalarında, müzelerde, açık ya da kapalı başka turistik ziyaret noktalarında giriş sırasında çok beklemek, rahat resim çekememek, plajlarda güneşlenebilecek boş kumsal bulamamak gibi nedenlerden ötürü tatil tecrübeleri olumsuz etkilenebilmektedir. Yaşanan bu olumsuzlukların sosyal medya gibi mecralar üzerinde turistler tarafından paylaşımı yapılabilmektedir. Kişilerin bir varış yerine ilişkin sosyal medya üzerinde gerçekleştirdikleri paylaşımlar, söz konusu varış yerini ziyaret edecek potansiyel turistler üzerinde olumlu ya da olumsuz bir imaj meydana getirebilmektedir (Aylan ve Aylan, 2020b: 412).

Literatürde aşırı turizmle de ilişkilendirilebilecek bir model mevcuttur. Bu modelde turizm odaklı, yerel halk ve turistlerin birbirleriyle ilişkileri üzerine birtakım bilgilerin aktarımı yapılmaktadır. Doxey (1975), yöresel halkın bir bölgenin turistik hayat döngüsünde ziyaretçilere yönelik farklılaşan algılarını haritalayan ideal bir model olan tolerans modelini önermiştir. Doxey (1975), bir bölge üzerinde turizmin gelişimi ve yöresel halkın tutumu arasında bir bağıntı olduğunu ileri sürmektedir. Modelde, bölge üzerinde turist sayısında artış görüldükçe ve turizm gelişme gösterdikçe yöresel halkın tutumunun genel olarak olumsuz olarak değişme gösterdiği ifade edilmekte ve turizmin sosyo-kültürel ve psikolojik etkileri esas alınmaktadır. Doxey'in (1975) modeli, turizmin toplumsal etkilerinden hareketle turizmin gelişimine dayalı olarak yöresel halkın tutumlarının değişimlerini aşamalar hâlinde ifade etmek amaçlı değerlendirilen yaygın modellerden biridir (Harrill, 2004: 1; Bayram, Bulut ve Yaylı, 2020: 350). Konuya ilişkin olarak da Doxey'in tolerans modeli aşağıda tablo olarak ifade edilmektedir.

Tablo 1. Doxey'in Tolerans Modeli

Evreler	Özellikler
Mutluluk	Yerel halk turizmin gelişmesinden memnundur. Yabancı turistlerin gelmeleri hoş karşılanmaktadır ve karşılıklı olarak tatmin duygusu ön plandadır.
İlgisizlik	Turizm sektörü gelişim sağladıkça ve turist sayısı arttıkça yerel halk turistleri ticari bir obje olarak görmeye başlar. Turistler bir gelir kapısı olarak görülmeye başlanır ve ilişkiler resmileşmeye başlar.
Öfke / Kızgınlık	Turizm sektörü doyum noktasına yaklaştığında veya elde bulunan imkânlar ve kaynaklar sabitken, artan sayıda turiste hizmet gösteremeyeceği düzeye geldiğinde yerel halk turistlere karşı öfke ve kızgınlık duymaya başlar.
Düşmanlık / Kin / Nefret	Turistlere karşı duyulan kızgınlık en üst düzeye erişmiştir. Yerel halk tarafından bütün olumsuzlukların kaynağı turistler olarak görülmeye başlanır. Turistler vergilerin artışı, gençlerin kötü alışkanlıklar edinmeleri ve yöre üzerindeki tüm olumsuzlukların kaynağı olarak gösterilir.

Kaynak: Mathieson ve Geoffrey'den (1992: 138) uyarlanmıştır

Model; mutluluk, ilgisizlik, öfke / kızgınlık ve düşmanlık / kin / nefret olarak isimlendirilen dört evreden meydana gelmektedir. Doxey'in ileri sürdüğü modeldeki son iki evre, aşırı turizm ile de belirtilebilir. Yani son iki evrede aşırı turizm yaşanmaktadır. Bir varış yerinin turizm gelişiminde Doxey yöresel halkın tepkilerinin dört evresini belirlemiştir; turizmin iktisadi faydaları hakkındaki ilk coşkudan sonra ziyaretçilerin artış göstermesiyle tutumlar değişme eğilimindedir. Bir vakit sonra yöresel halk turistlere alışır ve kayıtsız kalabilir. Lakin tatilcilerin sayısı bir eşiği aştığında turistlere karşı düşmanca duygular ile neticelenebilecek rahatsızlık meydana gelir (Saveriades, 2000: 149; Shafaei ve Mohamed: 2015: 2; Bayram vd., 2020: 350).

Destinasyon gelişiminin ilk evresinde; ilişki, beklenti, heyecan ve turistler ile gayri resmi iletişim vardır (duygu seviyesi: mutluluk; muhtemel evre: keşif, katılım). İkinci evresinde; turistler ile daha resmi iletişim, turistleri yatırım ve gelir kaynağı olarak görme vardır (duygu seviyesi: ilgisizlik; muhtemel evre: gelişim). Üçüncü evresinde; artış gösteren fiyatlar, dış yatırımlar ve altyapı sebebiyle yöresel halkın endişeleri görülmeye başlanmaktadır (duygu seviyesi: öfke/kızgınlık; muhtemel evre: pekişme, durulma).

Dördüncü evresinde ise; kızgınlık fiziksel ve sözlü olarak belirtilmekte ve turistler bütün problemlerin kaynağı olarak görülmektedir (duygu seviyesi: düşmanlık/kin/nefret; muhtemel evre: yeniden canlanma, düşüş) (Doxey, 1975; Butler, 1980; Yılmaz ve Filiz, 2017; Gül ve Shipman, 2021).

Aşırı turizmle beraber yerel halkların turistlere karşı takındıkları tavırların olumludan olumsuz doğru bir geçişi söz konusudur. Aşırı turizmin yerel halkların yaşamını pek çok yönden olumsuz etkilemesi de, bu geçiş güzergâhının şekillendirilmesinde oldukça etkindir.

3. Aşırı Turizmle İlgili Yapılan Bazı Çalışmalar

Dodds ve Butler (2019b), yaptıkları araştırmada aşırı turizmin meydana gelişini değerlendirmeyi, kentlere ilişkin problemleri ve katkıda bulunan etkenleri temel hatları ile ifade etmeyi ve politika yapıcılar tarafından alınabilecek muhtemel hafifletme tedbirlerini önermeyi amaçlamışlardır. Turizm, tarihi olarak kötü yönetilen bir endüstri olduğundan, daha çok siyasi irade ve problemin fiili olarak kabul edilmesi ve ayrıyeten hükümetin her biriminin eylemi, aşırı turizmi ele almak için gereken ilk adımlar olduğu sonuçlarına ulaşmışlardır. Bu araştırma, kentler ile ilgili olduğu ve potansiyel azaltma ile aza indirme emeklerini tartıştığı için aşırı turizm hususuna eleştirel bir genel bakış sunmakta ve böylelikle aşırı turizmin niçin bu kadar yaygın duruma geldiğine yönelik bir açıklama getirmektedir.

Perkumienė ve Pranskūnienė (2019), yaptıkları araştırmada çeşitli yasal ve bilimsel kaynakları analiz edip aşırı turizm ve sürdürülebilir turizm kapsamında seyahat hakkı ve ikamet edenlerin haklarını tartışmayı amaç edinmişlerdir. Aşırı turizm ve sürdürülebilir turizm, seyahat ve yaşam hakkının değişim gösteren manasını etkileyen önemli kavramlardır. Bir taraftan aşırı turizm, sakinlerin seslerinin duyulmasını daha kayda değer duruma getirirken; öbür taraftan sürdürülebilir turizm, seyahat hakkı tartışmasını etkileyip turistlerin seslerinin daha kayda değer olarak görülmesini istemektedir. Bu araştırmanın sonuçları, aynı sürede turizmde sürdürülebilirlik kavramını demokrasinin bütüncül bir prensibi ve bir küçülme hareketi olarak tekrardan düşünmenin önemini ifade etmekte ve gelecekteki turizm araştırmalarının geliştirilmesi için daha geniş çaplı bir tartışmayı açmaktadır. Aşırı turizm problemi, sürdürülebilir turizm amaçları geliştirmeye çalışarak ve böylelikle seyahat hakkı ile bölge sakinlerinin hakları arasındaki eşitliği dengeleyip çözüme kavuşturulabilir.

Yüksel, Ön Esen, Kılıç ve Akçay (2020), yaptıkları araştırmada yavaş şehir mensubu olan fakat artan bilinirliği ile bilhassa yaz aylarında hiç de yavaş şehir olarak kalmayan Akyaka'da maruz kalınan aşırı turizm karşısında turizm paydaşlarının durumu nasıl karşıladıklarının anlaşılmasını amaçlamışlardır. Bu amaçla nitel veri toplama metodu değerlendirilerek Akyaka'daki turizm paydaşları ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Sağlanan veriler, Akyaka'da aşırı turizmin görüldüğünü ve sürdürülebilir turizm görüşüne uygun olmayan etkilerin olduğunu gözler önüne sermektedir.

Eren ve Bozkurt (2020), yaptıkları araştırmada Türkiye için kayda değer bir turizm çekim merkezi olan ve 2019 senesinde 4.000.000'a yakın turisti ağırlayan Kapadokya Bölgesi'nin mevcut turistik hâli ortaya konularak muhtemel bir turist yoğunluğunda tedbirlerin nasıl alındığını ve / veya hangi tedbirlerin alınması gerektiğini amaçlamışlardır. Bu doğrultuda ise nitel veri toplama metodlarından yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Çalışma çerçevesinde 14 kişiyle yüz yüze olarak görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeciler, turizm sektöründe ve bölgede uzun seneler bulunan tecrübe ve bilgi sahibi sektör temsilcileri ve Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi'nde görev yapan akademisyenlerden meydana gelmektedir. Araştırmada, bölge üzerinde belli zamanlarda turist yoğunluğunun görüldüğü ve bu yoğun zamanlarda bölge kaynaklarının daha sürdürülebilir olması için herhangi bir tedbirin alınmadığı ve bu hâlin böyle sürmesi durumunda bölgenin cazibesini yitireceği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Demirci, Yılmaz ve Oğuz (2020), yaptıkları araştırmada Odunpazarı Evleri alanında hayatını sürdüren halkın aşırı turizmle yönelik algılarının şehir hayatı memnuniyetine olan etkilerini ele almışlardır. Bu araştırmanın amacı, yöresel halkın aşırı turizmle yönelik algılarının şehir hayatı memnuniyetlerini nasıl etkilediğini tespit etmektir. Araştırmanın evrenini, Eskişehir Odunpazarı Evleri alanının civarında ikamet eden yöresel halk meydana getirmektedir. Bu kapsamda örneklem olarak saptanan 402 kişiye yüz yüze olarak anket formu doldurtulmuştur. Araştırma sonucunda ise, aşırı turizmin alt boyutları olarak saptanan sosyal, kültürel ve çevresel algıların şehir yaşamı memnuniyetini negatif yönlü olarak; iktisadi algının ise pozitif yönlü olarak etkilediği saptanmıştır.

Çolak, Kiper ve Batman (2020), yaptıkları araştırmada uluslararası literatürde overtourism olarak kabul gören kavramsal ifadenin Türkçe literatürdeki karşılığının tartışılmasını ve yeryüzü genelinde ölçsüz turizm problemi yaşayan şehir varış yerlerinin karşılaştığı problemlere ve hâllerine ilişkin genel bir bakış açısını sağlamayı amaçlamaktadırlar. Bu araştırmanın amacı doğrultusunda yorumlayıcı

paradigma ekseninde nitel veri toplama metotlarından arşiv ve doküman tarama ile literatür incelemesi metotları kullanılmıştır. Bu araştırmada, aşırı turizmin varış yerleri açısından bir tehdit unsuru olmakla birlikte aşırı turizmin çözümü bulunmayan bir hastalık da olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

4. Aşırı Turizmin Nedenleri ve Etkileri

Destinasyonlarda niçin aşırı turizm yaşandığı probleminin odak noktasında planlamadan kaynaklanan noksanlıklar, paydaşlar arasındaki iletişim eksikliği ve birtakım destinasyonların çok fazla ön planda olması vardır (Eren ve Bozkurt, 2020: 3101).

Aşırı turizmin yaşanmasında etkili olan etkenler; orta sınıfın yükselmesi, paylaşma ekonomisi, sosyal medyanın yaptığı etki, düşük yolculuk maliyeti, Avrupa varış yeri girişlerinin ücretsiz olması ve mevsimsellik olarak belirtilmektedir (Goodwin, 2019; Duyar ve Bayram, 2019; Eren ve Bozkurt, 2020: 3094).

Aşırı turizm, yöresel halkı, turistleri, hayat maliyetlerini, doğal yaşamı, varış yerlerini ve turizm sektörünü olumsuz etkilemektedir (Aylan ve Aylan, 2020b: 419). Aşırı turizmin olumsuz etkileri arasında; tarihsel ve merkezi alanlarda trafik ve park problemleri, turistlerin davranışları neticesi ortaya çıkan yöresel kızgınlık, yöresel sakinler için artış gösteren yaşam maliyeti, ziyaretçi memnuniyetsizliği ve kültürel değerlerin kayda değer miktarda aşınması ve yıpranması sayılabilir (Neuts ve Nijkamp, 2012; Cheung ve Li, 2019; Phi, 2019; Karahan ve Öztürk, 2020a: 195).

Aşırı turizm, yalnızca yöresel halk için değil aynı zamanda aşırı turizme neden olan turistler için de bazı olumsuz etkilere sahiptir. Bir müzeye girebilmek ya da bir tarihi eserin önünde resim çektirmek için saatlerce sıra beklemek, toplu taşıma vasıtalarına binememek ya da bu vasıtalarda oturacak yer bulamamak, hediyelik eşyalara değerinden çok ücret ödemek, yöresel halk tarafından hoş olmayan sözlerle ya da davranışlarla karşılaşmak ve benzeri aşırı turizmden kaynaklanan birden fazla olumsuzluk, turistlerin seyahat tecrübelerinde oluşabilmektedir. Turistler ziyaret gerçekleştirdikleri varış yerlerinde gerçekleştirdikleri sosyal medya paylaşımlarında yaşadıkları ya da gördükleri aşırı turizm kaynaklı hâl, olay ya da fotoğrafları paylaşarak yorumlarda bulunabilmektedirler (Aylan ve Aylan, 2020b: 418-419).

Aşırı turizmin ortaya çıkardığı negatif etkilerin, etkinliğin gerçekleştiği bölgenin yöresel halkı üzerinde de olabildiğince etkin olduğu görülmektedir. Gerçekleştirilen turizm etkinliklerinden olumsuz yönde etkilenen bölge halkı, ilgili alanda turistik etkinliklerin gerçekleşmemesi yönünde davranışlar sergilemektedir (Boz ve Özkan, 2019; Demirci vd., 2020: 206). Taşıma kapasitesinin üzerinde turist ağırlayan kentlerde daha çeşitli olumsuz etkiler de görülmektedir. Bu sebeple de yöresel halkın üzerinde turizme katılım ve turizme açılma korkusu meydana gelmektedir (Türker, Selçuk ve Özyıldırım, 2016; Demirci vd., 2020: 206). Yöresel halk turistlere ön yargılı bir bakış açısıyla yaklaşmakta ve turizme karşı bir direnç oluşabilmektedir (Demirci vd., 2020: 206).

Aşırı turizmin olumsuz etkilerine karşı proaktif tedbirlerin alınabilmesi, varış yerlerinin kendi özelinde değerlendirilmesi ve yönetiminin planlanmasına bağlıdır (Kara, Celep ve Kanıgür, 2020: 80). Dolayısıyla varış yerlerinin aşırı turizm konusunda izlediği stratejiler önem taşımakta ve etkili olması gerekmektedir.

Aşırı turizm etkinlikleri bir yandan oluşturduğu kültürel ve toplumsal risklerle mekânsal bir tehdit ortaya çıkarırken, öbür yandan ise yöresel halk için yüksek bir gelir kapısı meydana getirmektedir. Örneğin; iç turizmde dikkat çekici festivallerin yapıldığı birkaç gün içerisinde üreticiler kayda değer bir gelir sağlayabilmektedirler. Bu iktisadi getiri, mevcut iktisadi ortamda sosyo-kültürel maliyetlere karşı önceliğini muhafaza etmektedir. Bilhassa yöresel festivallere katılım gösteren üreticiler, her zaman yöresel halktan olmamakta veya yöresel ürünler satmamaktadırlar. Durum böyle olunca turizm merkezleri, piyasa ilişkilerinin işlediği herhangi bir mekânsal odak haline gelmiştir. Buradaki ana çelişki, yöresel halkın kısa vadeli iktisadi getirilerini, uzun vadeli iktisadi ve sosyal sürdürülebilirliğe tercih etmesidir. Bu tercih, sadece sosyal düzenin deforme olmasına değil, aynı zamanda turizm ekonomisinin beslediği kültürel, doğal kaynakların da tüketilmesine sebebiyet vermektedir (Çağlar, 2019).

Aşırı turizmden dolayı muzdarip olarak nitelendirilebilecek ve yöresel halkın protestolar gerçekleştirdiği varış yerlerinde yaşananların altında bulunan sebepler şöyle sıralanmaktadır (Goodwin, 2017: 5-6; Jordan, Pastras ve Psarros, 2018: 4; Genç, 2020: 30-31):

- Seyahat maliyetleri azalmakta ve sefer çeşitleri artmaktadır.
- Kamusal yerlerin herkes tarafından kullanım özgürlüğü olmasına karşın bakım-onarım masrafları yalnızca yöresel halk tarafından sağlanmaktadır.

- Turizm istihdamı; güvensiz, geçici ve ücreti az olarak görülmektedir.
- Zengin kesimin ve yeni orta kesimin yolculuk gerçekleştirme isteği, aracı kurumlar için yeni varış yerleri meydana getirme fikrini gündeme getirmiştir.
- Varış yerleri, turist çekme hususunda başarılı pazarlama stratejileri geliştirmiştir. Bilhassa performansları, verimden ziyade getirdiği turist sayısı ile ölçülen varış yeri pazarlama organizasyonlarının varlığı, aşırı turizm hususunda tartışılır bir duruma gelmiştir.
- Sosyal medya platformları, tüketicinin farkındalığını yükseltmektedir ve seyahat için bir ilham kaynağıdır.
- Kruvaziyer turizminde olduğu gibi büyük turist grupları aynı zamanda varış yerinde bulunabilmektedir.

Turizmde yoğun kalabalık olgusunun, turizmin sürdürülebilirliğinin önünde duran en büyük engellerden bir tanesi olduğunu belirtmek mümkündür. Dolayısı ile varış yerinde görülen yoğunluğun ve kalabalıklaşmanın bir neticesi olarak aşırı turizmin, varış yerini çevresel, iktisadi ve sosyo-kültürel kapsamda etkilemesi de kaçınılmaz bir hâldir. Bu kapsamda, aşırı turizmin, varış yerine çevresel, iktisadi ve sosyo-kültürel açıdan etkileri şöyle belirtilmektedir (Peeters vd., 2018: 37-38; Serin Karacaer, 2020: 168-169);

• Çevresel etkiler; kaynakların, alt ve üstyapının, turistik alanların aşırı bir biçimde kullanılmasının neticesidir. Kirlilik, yoğun kalabalıktan çevrenin zarara uğraması, tikanıklık ve sıkışıklık aşırı turizmin muhtemel çevresel etkileridir.

• Ekonomik etkiler; varış yerine olan talebin artış göstermesiyle beraber gayrimenkul ile mallar ve hizmetlerde fiyat artışlarının görülmesiyle ortaya çıkan etkilerdir. Meydana gelen artışlarla beraber bölge sakinleri her çeşit mal ve hizmete erişme hususunda şişirilmiş maliyetlerle karşı karşıya gelmekte ve dolayısı ile bu hâl onların hayat kalitelerinin azalmasına sebebiyet vermektedir. Ayrıyeten istihdamda mevsimsellik ve istihdamın turizme kaymasıyla beraber başka sektörlerin zor durumda kalması da, ekonomik etkilerin bir diğer boyutunu meydana getirmektedir.

• Sosyo-kültürel etkiler; destinasyona yönelik artış gösteren talepler ve ziyaretler, ev sahibi topluluğun kültürel ve toplumsal hayatında da bazı farklılıklara neden olmaktadır. Turistlerin çeşitli değerlerinin ve davranışlarının bölge sakinlerinin geleneklerine ve yaşam tarzlarına aykırı olmasıyla beraber yöresel halkın marjinalleşmesi en kayda değer sosyo-kültürel etkilerdendir. Bir başka kayda değer etki ise, özgünlük ve kültürel kimlik kaybıdır. Bundan dolayı sosyo-kültürel etkiler belirli bir noktada kontrol edilemediğinde ev sahibi ve ziyaretçi düşmanlığına kadar ulaşan bir dizi problem ortaya çıkarmaktadır. Türkiye’de artış gösteren yabancı karşıtlığının, bu duruma örnek olarak gösterilebileceği düşünülmektedir. Aşırı turizmin olumsuz etkilerinin en kısa zamanda kontrol altına alınması, bir turizm destinasyonunun toplumsal işleyişinde oldukça önemlidir.

Aşırı turizmin kent varış yerlerine etkileri ve bu etkilere yönelik çözüm önerileri ile ilgili birtakım bilgiler şu şekilde ifade edilmektedir (Çolak vd., 2020: 615-616):

• Machu Picchu’ya (Peru) gün içinde 5.000’den çok turist ziyaret gerçekleştirmektedir. Bölge üzerinde turist davranışlarından ötürü birden fazla problem yaşanmaktadır. Problemlerin çözülmesi için bölgenin giriş saatlerine, ziyaret çeşitlerine ve içerisinde bulunulacak zamanlara yönelik sınırlama getirilmiştir (akt. Çolak vd., 2020: 615).

• 2017 senesinde 36 milyondan çok turist ziyaret gerçekleştirdiği Venedik’te 50 sene önce 150.000 insan yaşamaktayken, bu sayı turizmin etkisi ile hâlihazırda 53.000 insana düşmüştür. Turizm, bölge üzerinde yoğun kalabalık, çevresel hasar ve pahalılık problemlerine sebebiyet vermektedir (akt. Çolak vd., 2020: 615).

• Amsterdam’ı ziyaret eden kişi sayısı 2018 senesinde 18 milyon olarak gerçekleşirken, bu sayının 2030 senesinde nüfusundan 50 kat daha çok olan 30 milyona ulaşacağı düşünülmektedir. Problemin çözülmesi için yetkililer, şehir meydanında yer alan “Ben Amsterdam” tabelasının kentin dışına kaldırılması, lale bahçelerini hasara uğratan turistler için yapılmaması icap edenler ile ilgili bir kılavuz hazırlanması, bölge üzerine yönelik gerçekleştirilen lansmanların durdurulması ve Red Light’a yönelik turların sonlandırılması gibi tedbirler almışlardır (akt. Çolak vd., 2020: 616).

• Barselona’da gerçekleştirilen yeni düzenlemeyle beraber kent merkezinde yeni otel işletmelerinin açılması yasaklanmıştır. Ayrıyeten çevrim içi internet sitelerine evleri konaklamaya dönüştürmek amacıyla verilen izinlerin de durdurulması gündemdedir. Bölge üzerine gelen turistlerin 32 milyonundan sadece 8 milyonunun otel işletmelerinde konaklaması, problemlerin kayda değer bir kaynağıdır (akt. Çolak vd., 2020: 616).

• 350.000 nüfusu bulunan İzlanda 2017 senesinde 2,2 milyondan çok ziyaretçi ağırlamıştır. Bu hâl,

bölge yönünden pahalılık ve kayda değer çevresel zararlara sebebiyet vermiştir. Bu turist yoğunluğundan ötürü İzlanda, aşırı turizm bakımından en kötü yedinci Avrupa kenti olmuştur (akt. Çolak vd., 2020: 616).

• Bali, 2017 senesinde 5,7 milyon sayıda uluslararası turisti ağırlamıştır. Turizm sebebiyle atık yönetiminde, sağlık kaynaklarında ve ekolojik manada türlü problemler meydana gelmiştir. Bali hükümeti çözüm olarak turistlerin bölgeden ayılırken 10 dolar vergi verme yasa tasarısı hazırlamaktadır (akt. Çolak vd., 2020: 616).

• Taç Mahal'e gün içinde 35.000-40.000; hafta sonları da ortalama 70.000 ziyaretçinin gelişinden ötürü aşırı turizmin etkileri yüksek bir düzeyde hissedilmektedir. Yetkililer problemin çözümü için turistlerin bölge üzerinde geçirdikleri zamanları kısıtladıkları ve giriş noktalarına turnikeler koyarak bölgeyi koruma altına almışlardır (akt. Çolak vd., 2020: 616).

• Yunanistan üzerinde 76 km² alana sahip olan Santorini Adası 2017 senesinde 5,5 milyon gecelik konaklama yapılmasından ötürü artış gösteren enerji ve su kullanımı, trafik sıkışıklığı gibi sebeplerden dolayı aşırı turizmden kayda değer oranda etkilenmiştir (akt. Çolak vd., 2020: 616).

• 2005 senesinde 610.000 insanın seyahat gerçekleştirdiği Queenstown Havalimanı'nda (Yeni Zelanda) insan sayısı 2016 senesinde 1,8 milyona yükselmiştir (akt. Çolak vd., 2020: 616).

5. Türkiye'de Aşırı Turizm

Türkiye, dünya üzerinde en fazla turist çeken ülkelerden biri olarak görülmektedir. Bu durum, birçok olumlu gelişmenin yaşanmasını sağlarken aynı zamanda da birçok olumsuz gelişmenin yaşanmasını tetiklemektedir. Pek çok turist Türkiye'yi ziyaret etmesiyle beraber bir taraftan hem ekonomik hem de turistik açıdan kayda değer gelişimler kaydedilirken bir taraftan da aşırı turizm denen olay ortaya çıkmaktadır. Belirli dönemlerde karşılaşılan turist sayısında görülen fazlalık, yerli halkın turistlere yönelik bakış açısını olumsuz yönde etkilemektedir. Aşırı turizmden dolayı rahatsız olan ve bu rahatsızlıklarını gerek sözlü gerekse de fiili olarak yansıtan turizm paydaşlarını, özellikle de yerel halkı görmek mümkündür. Türkiye'de aşırı turizm hâli, İstanbul, Antalya, Muğla, İzmir ve Aydın gibi önemli turistik destinasyonlarda yoğunlaşmaktadır. Bu yoğunlaşmanın, turistik kaynakların çekiciliğinin ve sayısının yüksek düzeyde olması, turistik popülerliğin gelişmiş olmasından dolayı kaynaklanmaktadır. Söz konusu yoğunlaşma, Doxey'in tolerans modeli göz önünde bulundurulduğunda; az önce de belirtildiği üzere İstanbul, Antalya, Muğla, İzmir ve Aydın gibi önemli turistik destinasyonlar üzerinde yoğunluk göstermekte olup, bu yoğunluk gösterme durumu da, hem turist sayısına hem de zamana bağlı olmak üzere değişim göstermektedir. Genel olarak bakıldığında, önemli turistik destinasyonlarda ilk zamanlarda turistlerin varlığından dolayı mutluluk duyulmakta, sonraki zamanlarda ise turistlere karşı bir ilgisizlik baş göstermektedir. Bu zamanlardan sonraki zaman dilimlerinde de turistlere yönelik öfkelenmeler, kızmalar meydana gelebilmekte, daha sonrasında ise turistlere karşı düşmanlık besleme duyguları ortaya çıkabilmekte ve bu duyguları hem sözlü hem de fiili olarak gerçekleştirmek için çok güçlü biçimde istek duyulabilmektedir. Türkiye'de aşırı turizm durumunun etkili ve önemli bir şekilde yönetilmesi, aşırı turizmden kaynaklanacak problemlerin olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak ya da bu olumsuz etkilerden en az hasarla kurtulmak bakımından kayda değer olarak görülmektedir. Aşırı turizme dikkat ederek turistik gelişimlerin sağlanmasını amaç edinmek ve bu konuda uygun ve kayda değer girişimlerde bulunmak, Türkiye turizminin istikbali açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Antalya-Serik'te yer alan bir vatandaş, "Her yanımız otel doldu, benim torun bazen işsiz bazen de sadece birkaç ay iş bulabiliyor, kışın da yatıyor ancak biz de burada kendi köyümüzde turist gibi her şeyi pahalı alıp yiyoruz" diyerek aşırı turizmle ilgili düşüncelerini dile getirmektedir (Baraner, 2018). Türkiye'de aşırı turizmin, gelişmiş, popüler ve turistik çekiciliği yüksek olan kentlerde yoğunluk göstermesi, ifade edilmesi gereken önemli bir husustur. Türkiye'de aşırı turizmle karşı karşıya kalan önemli turistik destinasyonlarda büyük sorunlar ortaya çıkmakta ve bunlar sözlü olarak da ifade edilmektedir. Örneğin; aşırı turizme maruz kalınan turistik destinasyonlarda yaşamını devam ettiren yerel halkın karşılaştığı büyük bir problem, fiyat artışlarıdır. Fiyat artışlarının kontrol altına alınması, aşırı turizm kapsamında atılacak önemli bir adımdır fakat bu adımın atılmasının zor olduğu ve uzun bir süreç gerektirdiği düşünülmektedir. Dolayısıyla aşırı turizm konusunda uygun, kararlı, faydalı ve etkili strateji ve politikaların oluşturulması ve geliştirilmesi, aşırı turizmin etkilerinden korunmak ya da bu etkilerden minimum seviyede etkilenmek açısından elzemdir. Örneğin; fiyat artışlarına müdahale etmek, istihdam alanlarını ve oranlarını artırmak, kamusal alanlarda çeşitli düzenlemeler gerçekleştirmek, devlet ve özel sektör katkılı planlamalar gerçekleştirmek, uygulamalar yapmak, girişimler oluşturmak ve bunları

finansal açıdan desteklemek, sonrasında ise bunların dijital dünyada hem ulusal hem de uluslararası kapsamda güçlü ve etkili bir lansmanını sağlamak gerekebilir.

Türkiye ölçeğinde aşırı turizm, üzerinde çalışılması gereken konulardan biridir. İstanbul'un Sultanahmet Meydanı ve civarı, Muğla, Aydın, Antalya ve İzmir'in sahil ilçeleri akla ilk gelen Türkiye'nin yoğun turizm varış yerleridir (Özgürel ve Yılmaz, 2021).

Ağırladığı turist sayısı açısından Türkiye'nin ilk sıralarında bulunan Antalya ve İstanbul gibi kentlerde ya da gelen turistten yavaş yavaş rahatsızlık duyan küçük bir kasaba veya ilçelerde de aşırı turizmin olduğu düşünülmektedir (Eren ve Bozkurt, 2020).

İstanbul'da aşırı turizm yaşanmaktadır (Genç, 2020). İstanbul, Türkiye'nin turistik açıdan gelişmiş illerinden biridir. Bu ilin, turistik arz ve talep açısından kayda değer güçlü yönleri ve fırsatları bulunmaktadır.

Muğla-Bodrum'da aşırı turizm yaşanmaktadır (Yumuk ve Altıntaş, 2019). Yine aynı şekilde, Muğla-Ula'ya bağlı Akyaka'da da aşırı turizm yaşanmakta ve burada (Akyaka) yaşanan aşırı turizmin, sürdürülebilir turizm anlayışına uygun olmayan etkileri bulunmaktadır (Yüksel vd., 2020).

Kırşehir, Nevşehir, Aksaray, Kayseri ve Niğde şehirlerini içine alan Kapadokya Bölgesi, Türkiye'nin en kayda değer turizm çekim merkezlerinden biridir. Bu bölge üzerinde belli zamanlarda turist yoğunluğunun görüldüğü ve bu yoğun zamanlarda bölge kaynaklarının daha sürdürülebilir olması için herhangi bir tedbirin alınmadığı ve bu hâlin böyle sürmesi durumunda bölgenin çekiciliğini yitireceği düşünülmektedir (Eren ve Bozkurt, 2020).

Eskişehir Odunpazarı Evleri bölgesinde aşırı turizm yaşanmaktadır. Emlak fiyatlarında görülen artışlar, uluslararası işletmelere sağlanan yararlar ve satışı gerçekleştirilen ürünlerin fiyatlarında yaşanan artışlar gibi aşırı turizm sonucu meydana gelen iktisadi etkiler, bölge üzerinde bulunan yöresel halkın kent yaşam memnuniyetlerini artırmaktadır. Başka bir deyişle, bölge üzerinde yer alan yöresel halk, aşırı turizm sonucunda görülen iktisadi değişimlerden olumlu biçimde etkilenmektedir. Bunun en belli başlı sebeplerinin ise ilgili bölge üzerinde hayatını devam ettiren yöresel halkın büyük çoğunluğunun kendi hanelerinde ikamet etmekte olmasından ve bu bölge üzerinde ticaret ile uğraşmasından kaynaklandığı düşünülmektedir (Demirci vd., 2020).

6. Aşırı Turizm Kapsamında Turistlere Yönelik Olumsuz İfadeler, Yapılan Eylemler ve Bunların Turizme Yansımaları

Aşırı turizm, birtakım turizm destinasyonları açısından büyük sorunlar yaratmaktadır. Bu sorunların etkili ve tam bir şekilde tespit edilip uygun önlemlerin alınmasında devlet organlarına önemli görevler düşmektedir.

Aşırı turizm, son zamanlarda popülerlik kazanmakta olup, buna maruz kalan turizm destinasyonlarındaki tüm turizm paydaşlarını yakından ilgilendirmektedir. Aşırı turizmin, tüm turizm paydaşlarını silsile şeklinde etkileyen bir gücünün olduğu düşünülmektedir.

Şayet bir varış yerinde aşırı turizm hâli yaşanmaya başlar ise; o bölgede yöresel halk ile turistler arasında kültürel ve toplumsal çatışmalar başlar (Peeters vd., 2018: 22; Yüncü, 2019: 1029). Bu kültürel ve toplumsal çatışmalar sonucu da, hem yöresel halk hem de turistler büyük zararlar görürler.

Barselona, Dubrovnik, Granada, Hong Kong, Madrid, Malta, Rio de Janeiro, Lizbon, Venedik, San Cristóbal de las Casas, Paris, Berlin, Kaliforniya ve Hong Kong gibi destinasyonlarda aşırı turizmle karşılaşmaktadır (Colomb ve Novy, 2016; Baran ve Sat, 2019: 21; Milano, Novelli ve Cheer, 2019; Yazıcıoğlu, Alphan ve Onur, 2020: 506).

Aşırı turizm yalnızca taşıma kapasitesi az olan varış yerlerinde değil Venedik, Barselona, New York ve Prag gibi büyük illerde de görülmekte ve yöresel halkın tepkisiyle karşılaşmaktadır. Bunun yanı sıra yeni ve küçük varış yerlerindeki turizm piyasasının plansız bir biçimde büyümesi birlikteliğinde fazla sayıda ziyaretçiyle beraber yalnızca yöresel halkın değil ziyaretçilerin de tatil tecrübelerinin kalitesini azaltmaktadır. Olanakların eksikliği artmakta, ulaşılabilirliği ise azalmaktadır (Dodds ve Butler, 2019a; Erol ve Düşmezkalender, 2020: 349).

Aşırı turizm, birtakım illerde önemli bir değişime yol açmaktadır. Bu önemli değişim, yöresel halkın ikamet ettiği alandan farklı bir alana gitmesidir. Örneğin; Polonya'nın en büyük üç ilinden biri olan Krakow ile ilgili gerçekleştirilen bir çalışmada, ikamet eden yöresel halkın sayısında büyük azalmaların yaşandığı ortaya çıkmıştır. Gerçekleştirilen bu çalışmaya göre; on üç sene içinde ikamet eden yöresel halkın sayısında %35,5'lik bir düşüşün görüldüğü saptanmıştır. Bunun sebebinin de, HomeAway ve Airbnb gibi dijital kiralama platformlarının yaygınlaştırılması olarak açıklanmıştır (Szromek, Kruczek ve Walas, 2020: 12; Kurt, 2021: 50).

Aşırı turizm, aşılması gereken büyük bir turistik sorundur. Bu sorun, turistler üzerinde birtakım olumsuz psikolojik ve sosyolojik etkiler uyandırmaktadır. Herhangi bir durum veya olaydan olumsuz olarak etkilenen turistler, turizm hareketlerinin seyrini değiştirmektedirler. Çünkü psikolojik ve sosyolojik unsurlar, turistlerin turistik davranışları üzerinde olabildiğince etkilidir.

Aşırı turizmden dolayı kaynaklanan sorunlar, yerel halkın turistlere yönelik bakış açısının olumsuz olmasına yol açmaktadır. Bu durum, turist memnuniyetinin azalmasına sebebiyet vermekte, turizm talebinde ve gelişiminde kısa-orta-uzun vadede olumsuz sonuçlar ortaya çıkarmaktadır.

Turistlere karşı yöneltilen olumsuz ifadeler, turistik, psikolojik ve sosyolojik açılardan olumsuz sonuçlara yol açmakta, turistleri üzmemekte ve onların yaşadıkları turistik hazzı, memnuniyeti ve sadakati azaltmakta, turistlerin kişisel ve sosyal dünyalarında olumsuz izler bırakmaktadır. Turistlere yönelik gösterilen olumsuz davranış ve tutumlar, turist sayısının azalmasına sebebiyet vermektedir. Turist sayısının azalması da, turistik ürün ve hizmetlerin alışverişini azaltmakta, ekonomik gelir kaybına yol açmakta, turistik destinasyonların marka ve imajları üzerinde olumsuz izler bırakmaktadır.

Zaman zaman basında da kendine yer bulan aşırı turizmle ilgili haberlerin daha etkili ve uygun turizm stratejileri oluşturma ve / veya geliştirme noktasında turistik destinasyonlara bir bilgi birikimi sağladığı ve yön belirlediği düşünülmektedir. Turistik destinasyonların karşı karşıya kalabildiği bir durum olan aşırı turizm, doğrudan ya da dolaylı yoldan da olsa birçok turizm paydaşını etkilemektedir. Genel olarak düşünüldüğünde; aşırı turizme maruz kalan turistik destinasyonların, turistik açıdan gelişmiş olduğu ve önemli kültürel, doğal ve turistik varlıklarının bulunduğu ifade edilmektedir. Bununla beraber istisna olarak birtakım küçük turizm destinasyonlarının da aşırı turizme maruz kaldığı bilinmektedir.

Aşırı turizm, hem turistleri hem de yerel halkı olumsuz etkileyen önemli bir sorundur. Bu sorunun olumsuz etki düzeyi destinasyondan destinasyona göre farklılık gösterebilmektedir. Çünkü destinasyonların turistler tarafından tercih edilme durumları görecelidir ve değişebilir.

Dünya üzerinde aşırı turizme maruz kalan birtakım ülkelerdeki insanların bir kısmının turistlere karşı olumsuz ifadelerde buldukları ve çeşitli protestolar gerçekleştirdikleri bilinmektedir. Ayrıca birtakım ülkelerde turizm ve turist karşıtı pek çok yazıya duvarlarda ve turist otobüslerinde rastlamak da mümkündür. Turistler, gerçekleşen bu olayların sonucunda rahatsız olmakta ve memnun olmamaktadırlar. Turistlerin memnun olmamalarının, gelecek zaman içerisinde turizmin geleceği ve gelişimi açısından büyük olumsuz etkiler ortaya çıkaracağı düşünülmektedir.

6.1. Turizm ve Turist Fobisi

Aşırı turizm kavramının popülerlik kazanmasının odak noktasında varış yerindeki turizm hareketliliğinin yöresel halkın algılanan hayat kalitesini azaltması veya turistlerin tecrübelerini olumsuz yönde etkilemesi yatmaktadır (UNWTO, 2018: 6; Yüksel vd., 2020: 259). Bu şekilde aşırı turizm olgusu, turizm karşıtı bir olgu hâline gelerek yöresel halk üzerinde turizm karşıtı bir eğilime sebep olmaktadır ve birden fazla varış yerinde turizm paydaşları kaygılarını ifade etmekte ve kapılarını turistlere kapatmak istemektedirler (Séraphin, Zaman, Olver, BourliatauxLajoinie ve Dosquet, 2019; Kuscer ve Mihalic, 2019; Yüksel vd., 2020: 259).

Turistler, turizm sektöründe başlangıçta gerçekleştirdikleri döviz harcamaları ve dolayısı ile bıraktıkları doğrudan gelir sebebiyle yöresel halk tarafından memnuniyet ile karşılanmaktadır. Yöresel halk, bölge üzerindeki turist sayısı artış gösterdikçe hayat kalitesinin tehdit altında bulunduğunu hissedebilmekte ve bu durumun neticesinde turistlere karşı daha az konuksever davranabilmektedir (Croes, Rivera, Semrad ve Khalizadeh, 2017; akt. Öztürk, 2020a: 118).

Turist akışının yoğun olması, yöresel halkın olumsuz tepkilerini meydana getirebilmektedir (Çolak, Kiper ve Batman, 2019; Eren ve Bozkurt, 2020). Varış yerindeki ziyaretçi sayısının çok olması sebebiyle yöresel halkın turistlere fiili eyleme kadar varan tepkileri söz konusu olabilmektedir (Özaltın Türker, 2020: 69).

Varış yerlerindeki yoğun kalabalık, kamu alanlarında sıkışıklığa neden olmakta ve yöresel halk birtakım olanaklara ulaşamamaktadır. Bununla beraber turizm sezonu da dönemsel olarak kalabalığa sebep olmakta, çok insan sayısı il merkezlerinde tıkanıklığa sebebiyet vermekte ve varış yerlerindeki ürünlerin fiyatlarını da yükseltebilmektedir. Bu hâl de, yöresel halkın alım gücünü olumsuz yönde etkilemektedir. Yöresel halk, kalabalığın maddi ve manevi yükünü üstlenmekte ve varış yerine gelen ziyaretçiler, hayatı olumsuz yönde etkileyen bir etmen olarak görülmektedir. Bunun neticesi olarak "tourismphobia" gibi turist karşıtı eylemler meydana gelebilmektedir (Milano, 2017; Erol ve Düşmezkalender, 2020: 349).

Barselona, Venedik, Amsterdam, Bali, Paris, Bangkok, Dubrovnik ve Santorini gibi kentlerde yaşayan yöresel halkın turistlere yönelik tutumu, “*turizm fobi*” ya da “*antiturizm*” gibi terimler ile beraber aşırı turizm olgusunun da giderek ön plana çıkmasına sebebiyet vermektedir (İpar ve Akyurt Kurnaz, 2020: 426).

Aşırı turizm, yalnızca kapasitelerinin çevresel sınırlarını aşan varış yerleriyle ilgili değil, aynı zamanda turist ağırlayan toplumlardaki turistler ve yöresel halk arasındaki çatışmalar ile de ilgilidir (Moscarda, 2011; Karahan ve Öztürk, 2020a: 193). Bu çatışmalar, pek fazla varış yerinde turistlerin artık istenmemesine sebebiyet vermekte ve yöresel halk üzerinde geniş çaplı protestolara neden olabilmektedir (Bouchon ve Rauscher, 2019; Karahan ve Öztürk, 2020a: 193). Bilhassa Amsterdam, Bali, Berlin, Dubrovnik, Kyoto, Mayorka, Londra, Paris, Reykjavik, Venedik gibi kentlerde “*tourists go home*” protestoları yükselmektedir (Milano vd., 2018; Karahan ve Öztürk, 2020a: 193).

2016 senesinin sonları ve 2017 senesinin ortalarında İtalya / Venedik ve İspanya / Barcelona ilk sırada olmak üzere Machu Picchu / Peru, Dubrovnik / Hırvatistan, Reykjavik / İzlanda, Roma / İtalya, New York / ABD, Amsterdam / Hollanda, Havana / Küba, Santorini / Yunanistan, Prag / Çekya, Cozumel / Meksika (Milliyet, 2019; Kurnaz ve İpar, 2020: 41) ve Boracay / Filipinler gibi dünyanın farklı turizm varış yerlerinde gitgide yoğunlaşma gösteren, taşıma kapasitesinin üstüne çıkan turizm hareketliliğine karşı yöresel halk ve türlü gruplar tarafından farklı tepkiler gösterilmiştir. Ayrıca bu tepkiler, duvarlara sprey boyalar ile “*turistler evinize dönün*” yazıları yazılması ve daha da ileri gidip turistlerin otobüslerine dahi saldırgan bir tutum gösterilmesi hâline gelmiştir (Turizm Güncel, 2016; BBC, 2017; Kurnaz ve İpar, 2020: 41).

Hâlihazırda turizm karşıtı hareketler, bilhassa Avrupa’ya seyahat eden turist sayısındaki artışa paralel olarak biçimlenmektedir. Turizmin ölçsüz bir biçimde ilerlemesi ve bu duruma bağlı olarak ortaya çıkan turizm karşıtlığının somut belirtileri, ilk sırada İspanya ve İtalya olmak üzere birden fazla varış yerinde görülmektedir (Seraphin, Sheeran ve Pilato, 2018: 374; Öztürk, 2020a: 117). Turistlerin bir varış yerine yüklenmeleri, o bölge üzerinde “*turist düşmanlığı*” meydana getirebilmektedir. Buna; İspanya ve İtalya ülkeleri örnek olarak verilebilir. Malaga ve Venedik gibi kentlere o denli fazla turist gitmektedir ki, bu durumu yöresel halk için olumlu göstermek olanaksızdır. Yani, turist düşmanlığı da kaçınılmaz bir ayrıntıdır (Turizme Bakış, 2020). Turistlerin sebep oldukları hoşnutsuzluk, aşırı turizmin görüldüğü kentlerde olduğu gibi yöresel halkta yoğun saldırganlığa neden olmaktadır (Bouchon ve Rauscher, 2019; Karahan ve Öztürk, 2020a: 193). Barselona ve Venedik’te yaşanan yoğun turizm hareketleri ve taşıma kapasitesinin üstünde meydana gelen turizm talebi neticesinde yaşanan aşırı turizm, yöresel halkın turistlere ve turizme karşı yaptığı protestoları artırmıştır (Yüncü, 2019; Öztürk, 2020a: 117).

Aşırı turizm olgusu, bilhassa Avrupa kıtasındaki tanınan turizm varış yerleri için bir problem durumuna gelmiş, turizm bölgelerindeki yöresel halk, aşırı turizmden ne denli şikâyetçi olduğunu, turistleri pankart, döviz, afiş vb. öğeler ile protesto etmek suretiyle ve ayrıca tur otobüslerine gerçekleştirdikleri saldırılarla ifade etmiştir (Sputniknews, 2019; Aylan ve Aylan, 2020a: 585). Bilhassa protestoların yaşandığı üç kentin Avrupa’da olması şaşırtıcı değildir. Barcelona, Dubrovnik ve Venedik, turizm fobisinin ve protestoların görüldüğü dikkat çekici üç varış yeridir (Smith, Pinke Sziva ve Olt, 2019; Yüncü, 2019: 1029). Avrupa genelinde turizm karşıtlığının artışı, turizmin doğru bir biçimde yönetilmediğinde, yöresel halk ve turist etkileşiminde çok fazla hasar meydana getirme potansiyeline sahip olduğunu gözler önüne sermektedir (Öztürk, 2020b: 460).

Aşırı turizm kavramı kapsamında dikkat çekilen konu, kitle turizminin kalıcı niceliksel büyümesinin olası olumsuzluklarının, varış yerinin ev sahibi yöresel halk ve aynı zamanda yerel yönetimler tarafından da kabul edilmesidir (Benner, 2019; Serin Karacaer, 2020: 167). Gerçekten turizmin dışsallıkları, son on senede gitgide daha çok görünür duruma gelmiş ve Dubrovnik, Venedik, Barselona, Santorini gibi tanınan varış yerlerinde yapılan turizm karşıtı gösterilerde kendini göstermeye başlamıştır (Bruckner vd., 2017; Postma, Papp ve Koens, 2018; Muler Gonzalez, Coromina ve Galí, 2018; Seraphin vd., 2018; Serin Karacaer, 2020: 167). Barselona’nın ara sokaklarında püskürtme boylarla duvarlara yazılan “*Turizm sezonuydu, neden onları vurmuyoruz*”, “*Turistler evlerine*” ya da “*Mülteciler hoş geldiniz*” gibi turist karşıtı yazılarla karşılaşmak mümkündür (Alexis, 2017; Serin Karacaer, 2020: 167). Nüfusu 1 milyon civarında bulunan İspanya’nın en turistik ili Barselona’ya, 2017 senesinde tam 30 milyon turist ziyaret gerçekleştirmiştir. Önlenemez biçimde artış gösteren turist etkilerinden ötürü ilin birden fazla alanında turist karşıtı eylemler tertip edilmektedir (Ulutaş, 2020). Ayrıyeten Dubrovnik, Santorini ve Venedik gibi varış yerlerinde gerçekleştirilen turist karşıtı protesto gösterileri ve yerel yönetimler tarafından alınan katı önlemleri de kent turizminde ön plana çıkan Avrupa

varış yerlerinin aşırı turizm karşısında takındıkları tavırlara örneklerdir (Alexis, 2017; Serin Karacaer, 2020: 167). Lakin söz konusu karşıt tavırlar yalnızca büyük kent varış yerlerinde değil, Avusturya'daki "Salzburg" ve "Hallstatt" gibi kent dışı olan küçük varış yerlerinde de görülmeye başlanmıştır (Bruckner vd., 2017; Bruckner, 2018; Neuhold, 2019; Serin Karacaer, 2020: 167).

Alexis (2017: 292), aşırı turizm ve turist karşıtı eğilimler ile ilgili gerçekleştirdiği bir araştırmada turizm paydaşlarına "Destinasyonları yönetin ve turistleri eğitin, tam tersini yapmayın" biçiminde tavsiyede bulunarak, aşırı turizme ve turist karşıtı eğilimlere çözüm üretilmesinde yöresel turizm paydaşlarının saptayacağı yönetsel stratejileri vurgulamaktadır.

Turizm paydaşları tarafından aşırı turizm hareketlerinin ve turist karşıtı eğilimlerin engellenmesi ya da etkilerinin azaltılması bağlamında önemli stratejilerin geliştirilmesi, gerek turistler gerekse de yerel halk açısından mühim bir olaydır ve söz konusu stratejilerin de turistik açıdan iyileşmelere önemli katkılarının olacağı düşünülmektedir.

Aşağıda turizm ve turist karşıtlığına ilişkin birtakım görseller yer almaktadır. Bu görseller de, çalışmanın konusu kapsamında önemli olmakta, çalışmanın ana hattını ve anlamını güçlendirmektedir.

Görsel 1. La Barceloneta Sahili'ndeki (Barselona) Turizm Karşıtı Bir Pankarta İlişkin Fotoğraf
Kaynak: Street, 2018

Görsel 1'de, yapılarımızda turist istemiyoruz! Bu bir sahil beldesi değil yazısı görülmektedir.

Görsel 2. Turizm ve Turist Karşıtı Yazılardan Örnekler
Kaynak: Çağlar, 2019

Görsel 2'de, turist: senin lüks seyahatin benim günlük sefaletim yazısı görülmektedir.

Görsel 3. Turizm ve Turist Karşıtı Yazılardan Örnekler
Kaynak: Öztürk, 2020a: 17

Görsel 3'te, turizm, şehri öldürür yazısı görülmektedir.

Görsel 4. Turizm ve Turist Karşıtı Yazılardan Örnekler
Kaynak: Peter, 2017

Görsel 4'te birçok yazı vardır. Bu yazıların en belirgin olanı, bu turizm değil, bir istila yazısıdır.

Görsel 5. Turizm ve Turist Karşıtı Yazılardan Örnekler
Kaynak: Peter, 2017

Görsel 5'te, evine git turist, sığıntılar hoş geldiniz yazısı görülmektedir.

Görsel 6. Turizm ve Turist Karşıtı Yazılardan Örnekler
Kaynak: Peter, 2017

Görsel 6'da, turizm mahalleleri öldürüyor yazısı görülmektedir.

Görsel 7. Turizm ve Turist Karşıtı Yazılardan Örnekler
Kaynak: Milano vd., 2018

Görsel 7'de, turizm işgal gücü yazısı görülmektedir.

Dünya üzerinde pek çok alanda turizm ve turist karşıtı yazılara rastlanmaktadır. Bu durum karşısında da turistler büyük rahatsızlıklar duymaktadırlar. Turistlerin memnuniyetsizliğine yol açan bu ve benzeri hususlara ilişkin ciddi yaptırımların uygulanmasının, turizm anlayışının ve turistik ilişkilerin daha olumlu gelişmesine katkı sağlayacağı, turizmin geleceğinin daha parlak olması noktasında yararlı olacağı düşünülmektedir.

Turizm gelişimine bağlı olarak yöresel halkın tutumlarında ortaya çıkan farklılıklar, turizm endüstrisindeki yöneticiler, akademisyenler, politikaya yön verenler için artan bir ilgi alanıdır. Paydaşlar, turizm gelişim potansiyelinin fazla olduğu varış yerlerinde yöresel halkın turistleri tehdit etmeleriyle

ilgilenmektedirler (Tayfun ve Kılıçlar, 2004, 2; Öztürk, 2020a: 118). Bu tehdit durumu, özellikle aşırı turizme maruz kalan varış yerlerinde kendini oldukça belli etmektedir.

6.2. Aşırı Turizmin Sürdürülebilir Turizm Üzerindeki Olumsuz Etkileri

Varış yerlerinde sosyal taşıma kapasitesinin aşıldığı hâllerden en fazla yöresel halk etkilenmekte, yöresel halk, ziyaretçilerin varış yerlerine gelmelerinden haz almamaya başlamaktadır. Karşılıklı olumlu kültürel, toplumsal ve iktisadi etkileşimin yerini ziyaretçiye karşı kin ve nefret almaktadır. Bunun nedeni, aşırı turizmin ekonomiye, doğal çevreye, toplumsal yapıya, kültürel mirasa, ekolojik dengeye ve en mühim olanı da psikolojik olarak geri dönüşü bulunmayan hasarlara sebep olmasıdır. Bütün bu olumsuz etkilerden ötürü aşırı turizm yalnızca küçük çaplı düşünülecek bir problem olmaktan çıkmakta, son senelerde bu kavram bütün ülkeler için küresel ölçekte bir problem hâline dönüşmektedir (Akova, 2006: 9; Çetinoğlu ve Meydan Uygur, 2020: 3010-3011).

Turist akışının yöresel ekonomilere ve il merkezlerine hâkim olmaya başladığı ve fazla sayıda turist tek tek ziyaret gerçekleştirdiği alanlarda kalabalıklık durumu hususunda daha kritik algılar meydana gelmiştir ve bu gibi hâllerde turizmin olumsuz etkileri, turizmin olumlu etkilerini gölgede bırakmaktadır (Oklevik vd., 2019). Aşırı turizmden olumsuz olarak etkilenen birtakım varış yerlerinde 2016 senesindeki turist sayıları; Fransa'da 82 milyon, Amerika Birleşik Devletleri'nde 76 milyon, İspanya'da 76 milyon, Çin'de 59 milyon, İtalya'da da 53 milyon düzeyindedir (WTTC ve McKinsey Company, 2017: 12; Duyar ve Bayram, 2019: 348). Dünya Turizm Örgütü'nün (WTO) 2019 yılı verilerine göre; çekilen turist sayısı göz önüne alındığında, aşırı turizm hareketlerinden ötürü anti-turist, anti-turizm hareketlerinin daha fazla görülmeye başlandığı ülkelerin başında İspanya (83.8 milyon), Çin (67.5 milyon), İtalya (64.6 milyon) ve Türkiye (52.5 milyon) gelmektedir (UNWTO, 2019; akt. Atar ve Urgan, 2020: 71).

Timur ve Getz (2009), şehrsel varış yerlerinde turizmin büyüme göstermesinin; çevrenin muhafaza edilmesi, mirasın muhafaza edilmesi, kültürel değerlerin ve sosyal yapının muhafaza edilmesi ve sakinler için arzu edilen hayat kalitesinin muhafaza edilmesi gibi türlü güçlükler oluşturduğunu belirtmişlerdir. Gössling ise, turizmin küresel çevre değişikliğine etki ettiği beş temel alanı: arazi örtüsü ve arazi değerlendirilmesi değişikliği, enerji değerlendirilmesi, hayati değişim ve vahşi çeşitlerin yok olması, hastalıkların dağılımı, çevrenin yolculuk yolu ile algılanması ve anlaşılmasındaki değişiklikler olarak saptamıştır. Arazileri inşaat, trafik ve benzeri maksatlarla ötekileştirme, biyolojik türülüşe zarar verebilmektedir (sonuçlar, coğrafyaya göre değişim gösterebilmektedir). Sanayileşmiş ülkelerde turistlerin uzun mesafeli uçuş gerçekleştirmeleri, en çok küresel ısınmayı etkilemektedir. Turizm, hastalıkların bulaşım ve dağılım göstermesinde kayda değer bir etkidir. Turistler ayrıyeten mevcut sağlık problemlerine ilave olarak yöresel halkın tütün, alkol vs. kullanımının artışına sebebiyet verebilecek düşünce, değer ve normlardaki farklılıklardan da sorumludur ve son olarak turizm, su kaynaklarının ve öbür doğal kaynakların aşırı tüketiminde de etkindirler (Gössling, 2002; Duyar ve Bayram, 2019: 351).

Aşırı turizm, artan tikanıklık ve kamusal yerlerin özelleştirilmesi, kruvaziyer turizmindeki artış, günlük ve mevsimsel ziyaretçilerin sayısındaki seri büyüme, turizm artışına bağlı emlak spekülasyonunu ve ziyaretçilere karşı yöresel halkın satın alma kuvveti paritesindeki düşüşü, sosyo-kültürel bağıntının ortadan kaldırılması gibi sebeplerle ilgilidir. Bu sebepler sonucunda tanınan turistik varış yerlerinde hayatını devam ettirenler sınırsız bir turistik büyümeye karşı gelmektedirler. Bu duruma bağlı olarak turistik büyümeyi sürdürülebilir bir biçimde yönetemeden kaynaklı fazla tercih edilen birtakım varış yerlerinde turizme ve turiste karşı tutumlar meydana gelmektedir (Duyar ve Bayram, 2019). Aşırı turizmle beraber yöresel halkın hayat kalitesinin olumsuz yönde etkilenmesi, varış yerlerinde çevresel sürdürülebilirliğin tehlikeye girmesi ve turistlerin bölge ekonomisine olan kısıtlı katkıları, turizm karşıtı hareketlerin artış göstermesine sebebiyet vermektedir (Öztürk, 2020b: 460).

Turizm karşıtı hareketlerde artışın görülmesinin sebepleri; belli varış yerlerinde yoğun kalabalığın kültür mirası yerlerinde oluşturduğu riskler, turistlerin yöresel halkın yaşam sürme kalitesine olumsuz etkileri, çevresel sürdürülebilirliğin tehlikeye atılması ve bilhassa gününbirlikçi turistlerin yöresel işletmelere yönelik iktisadi katkılarının sınırlı olmasıdır (Serapın, 2018: 374; akt. Yüncü, 2019: 1029).

Turizm varış yerlerinin sektördeki güncel gelişimleri ve küresel eğilimleri yakalayabilmesi, ulusal ve uluslararası rekabet ortamında ayakta kalabilmesi için sürdürülebilir turizm ve sürdürülebilir varış yeri kavramlarına önem vermesi icap etmektedir. Kaynaklarını en verimli ve uygun biçimde değerlendiremeyen varış yerlerinin piyasa paylarını yitirmesi kaçınılmazdır (Yılmaz, 2014).

Sürdürülebilir turizmi bütün problemlerin çözüme kavuşturulduğu bir netice olarak görmemek gereklidir. Daha ziyade amaçlanması icap eden ütopyik bir ideal olarak kabul etmek ve bu ideal kapsamında kitle turizmini iyileştirmek gerekmektedir (Rooney, 2011: 132; Çolak vd., 2020: 612).

Aşırı turizm görülen şehirlerde sürdürülebilirliğin temin edilmesi pek mümkün görünmemektedir. Bu nedenle varış yerlerinin niceliksel büyüme üzerinden değerlendirilmesi fikri yerine iktisadi, sosyal ve fiziki sürdürülebilirliğin temin edilmesi yolu ile niteliksel büyüme amaçlarına sahip olması, kendi istikbali yönünden önem arz etmektedir (Benner, 2019: 1; Çolak vd., 2020: 612).

7. Sonuç ve Değerlendirme

Aşırı turizm, bir destinasyonu pek fazla sayıda turist aynı anda ziyaret etmesi olarak açıklanabilmektedir. Aşırı turizmin birçok olumsuz etkisi mevcuttur. Aşırı turizmin olumsuz etkilerinden kurtulabilmek için buna maruz kalan ülkelerin ortak akıl yürüterek kalıcı ve etkili bir çözüm yoluna ulaşması gerekmektedir.

Aşırı turizme maruz kalan destinasyonlarda bulunan yerel halklar turistlere karşı olumsuz düşünce ve davranışlar gösterebilmektedirler. Aşırı turizmle birlikte destinasyonlarda yer alan yöresel halkların birtakım olumsuzluklarla karşı karşıya kaldıkları düşünülmekte ve bu durumun da yöresel halkların turistlere karşı olumsuz düşünce ve davranışlarında etkili olduğu ileri sürülmektedir.

Aşırı turizmden kaynaklanan sorunlardan dolayı dünya ölçeğinde turistlere karşı hem olumsuz ifadeler sarf edilmekte hem de çeşitli eylemler düzenlenmektedir. Turistlere karşı sarf edilen olumsuz ifadeler, yapılan eylemler turizm olgusunun gelişimine gölge düşürmektedir. Turizm ve turist karşıtı insanlar protesto gösterileri düzenlemekte, toplu yürüyüşler yapmakta, sloganlar atmakta, diğer insanları da kendi fikirlerine ortak etmeye çaba göstermekte, turistleri hem sözlü hem de fiili olarak ileri seviyelere varabilen olumsuz tepkiler gösterebilmektedirler.

Çalışmada, aşırı turizm kapsamında turistlere karşı pek çok olumsuz ifadenin yöneltilmekte, eylemsel olarak büyük tepkilerin gösterilmekte, bu durumun da turizm olgusunun gelişimini ve istikbalini önemli ölçüde zedelemekte olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Çalışmanın sonucunda ise araştırmacılara, turizm sektörüne, üniversitelere, Kültür ve Turizm Bakanlığı'na, belediyelere, turizm örgütlerine, sivil toplum kuruluşlarına (STK'lere) şu önerilerin verilmesi uygundur;

Araştırmacılara öneriler:

- Farklı turist tipleri ve aşırı turizm konularını tek çatı altında toplayan bir araştırma ortaya çıkarılabilir. Örneğin; aşırı turizme en fazla neden olan turist tipleri tespit edilebilir ya da turistlerin aşırı turizme dair duygu ve düşünceleri belirlenip farklı stratejiler geliştirilebilir ve etkili yönlendirmeler yapılabilir.

- Turistik destinasyonlarda aşırı turizmi hatırlatan sembolik değerlerin (slogan, protesto, yaptırım vs. gibi kavramlar bu kapsamda düşünülebilir) turistlerin turistik memnuniyetlerine ve deneyimlerine etkisi üzerine değerlendirmelerde bulunulabilir.

- Aşırı turizm kapsamında turistik destinasyon çekiciliği ve popüleritesinin, turistlerin seyahat etme motivasyonuna etkisini ölçen bir araştırma yürütülebilir.

- Akdeniz Bölgesi'nde yer alan önemli turizm destinasyonlarında bulunan yerel halkın turistlere bakış açısı Doxey'in tolerans modeli esas alınarak saptanabilir. Bu saptama işleminin, turistik davranış bilinirliği ile ilgili önemli bir ilerlemeye katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Turizm sektörüne öneriler:

- Turizm sektöründe özellikle turist akışının aşırı derecede fazla olduğu bölgelerde çalışan yöneticilerin ve işletme sahiplerinin aşırı turizm ve turist karşıtlığıyla ilgili etkili uygulama ve projelerin yapılmasına ve değerlendirilmesine ön ayak olmaları, çalışanlarını bilgilendirmek ve motive etmek suretiyle onları teşvik etmeye çalışmalarını önerilmektedir.

Üniversitelere öneriler:

- Üniversiteler, aşırı turizm temalı kongre, konferans, sempozyum, toplantı, çalıştay gibi akademik faaliyetlerinin sayısını artırabilir, bu tür akademik faaliyetlerin Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinde daha da yoğunlaştırılmasını sağlayabilir, bu kapsamda daha geniş tanıtımlar yapabilir, öğrencileri bu tür faaliyetlere katılmaya teşvik edebilir, şayet bu tür faaliyetlere katılım ücreti almaktaysa bu ücretin oranını azaltabilir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'na öneriler:

- Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı birimlerce turizm paydaşlarına yönelik özellikle turist ve yerel halk odaklı somut toplumsal girişimlerin ortaya konması, desteklenmesi ve etkili şekilde

yürütülmesine ilişkin ulusal ve uluslararası ölçekte adımlar atılabilir.

Belediyelere öneriler:

• Aşırı turizmin yoğun olarak görüldüğü alanlarda olmak kaydıyla belediyelerde çalışan belirli yetkili ya da yetkililer tarafından uygun ve gerekli görülen zaman dilimlerinde televizyon veya internet aracılığıyla yerel halk bilgilendirilebilir, bu bilgilendirme durumu yüz yüze olarak meydanlarda da gerçekleştirilebilir. Bundan dolayı da az önce de değinilen yetkili ya da yetkililerin hitap etme ve ikna etme yeteneklerinin gelişmiş olmasının, yerel halkın aşırı turizm konusunda daha çok bilinçlenmesi üzerinde olumlu bir etki sağlayacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla bu noktaya da dikkat edilmesi önemli görülmektedir.

Turizm örgütlerine öneriler:

• Küçük, orta ve büyük çaplı turizm örgütleri kendi arasında aşırı turizmin ortadan kaldırılması veya olumsuz etkilerinin aza indirilmesi hususuna binaen gerek ulusal gerekse de uluslararası kapsamda fikir alışverişinde bulunabilir.

Sivil toplum kuruluşlarına (STK'lere) öneriler:

• Aşırı turizmden dolayı olumsuz şekilde etkilenen turistik destinasyonlardaki yerel halkın bu olumsuzluk durumunun ortadan kaldırılması ya da olumsuz etkilenme oranının azaltılması adına bir sivil toplum kuruluşu, diğer sivil toplum kuruluşu veya kuruluşlarıyla ortak kararlar alabilir, bu ortak kararların kullanıma sunulması, uygulanması, uygulanma şeklinin yaygınlaştırılması noktalarında da çeşitli başrol ve yardımcı roller üstlenebilir.

Kaynakça

- Akova, O. (2006). *Yerel Halkın Turizmin Etkilerini Algulamalarına ve Tutumlarına Yönelik Bir Araştırma*, Sakarya Üniversitesi SBE Akademik İncelemeler Dergisi, 1: 77-109.
- Alexis, P. (2017). *Over-tourism and Anti-Tourist Sentiment: An Exploratory Analysis and Discussion*, "Ovidius" University Annals, Economic Sciences Series, 17(2): 288-293.
- Atar, A. ve Urgan, S. (2020). *Veblen Malları Bağlamında Aşırı Turizm Hareketlerine Yönelik Eleştirel Bir Bakış Açısı*, Journal of Tourism and Gastronomy Studies, Special Issue (4): 64-78.
- Aylan, F. K. ve Aylan, S. (2020a). *Aşırı Turizm Kavramının Farklı Boyutlarıyla İncelenmesi: Instagram'da Paylaşılan Fotoğraf ve Yorumların İçerik Analizi*, Journal of Tourism and Gastronomy Studies, 8(1): 584-607.
- Aylan, S. ve Aylan, F. K. (2020b). *Sosyal Medyada "Overtourism" Etiketini ile Yapılan Paylaşımların İncelenmesi: Twitter Örneği*, Journal of Tourism and Gastronomy Studies, Special Issue (4): 411-422.
- Baran, N. ve Sat, N. A. (2019). *Sürdürülebilir Turizm Planlaması ve Yönetimi: GAP Turizm Master Planı'na Eleştirel Bir Bakış*, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi, 22(1): 18-49.
- Baraner, H. (2018). Aşırı turizm ve Türkiye, <https://www.yenialanya.com/makale/3749919/huseyin-baraner/asiri-turizm-ve-turkiye>, Erişim Tarihi: 18.05.2022.
- Bayram, M., Bulut, Z. ve Yaylı, A. (2020). *Sosyal Taşıma Kapasitesi: Doğu Karadeniz Bölgesi Üzerine Bir Değerlendirme*, Journal of Tourism and Gastronomy Studies, Special Issue (4): 347-365.
- BBC. (2017). Turistler Evinize Dönün, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya40839361>, Erişim Tarihi: 02.04.2020.
- Benner, M. (2019). *From Overtourism to Sustainability: A Research Agenda for Qualitative Tourism Development in the Adriatic*, Zeitschrift für Wirtschaftsgeographie, 64(2): 74-87.
- Bouchon, F. ve Rauscher, M. (2019). *Cities and Tourism, A Love and Hate Story; Towards A Conceptual Framework for Urban Overtourism Management*. International Journal of Tourism Cities, 5(4): 582-593.
- Boz, M. ve Özkan, Ç. (2019). *Sürdürülebilir Şehir Turizmi: Barselona Aşırı Turizm Örneği*, 20. Ulusal 4. Uluslararası Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı, 16-19 Ekim 2019, Eskişehir.
- Bruckner, R. (2018). *Tourismus-Hotspots Hallstatt Und Wachau: Hilfe, Wir Sind Voll!* <https://derstandard.at/2000085543683/Tourismus-Hotspots-Hallstatt-oder-Wachau-Hilfe-wirsind-voll>, <https://derstandard.at/2000085543683/Tourismus-Hotspots-Hallstatt-oder-Wachau-Hilfewir-sind-vol>, Erişim Tarihi: 12.12.2019.

- Bruckner, R., Ruep, S., Wöfl, A., Kness-Bastaroli, T., Marot, J. ve Rohrhofer, M. (2017). Wenn Touristen Einheimischen Auf Die Füße Treten, <https://derstandard.at/2000063266421/WennTouristen-Einheimischen-auf-die-Fuessetreten>, Erişim Tarihi: 12.12.2019.
- Butler, R. W. (1980). *The Concept of a Tourist Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources*. Canadian Geographer/Le Géographe canadien, 24(1): 5-12. doi: 10.1111/j.1541-0064.1980.tb00970.x.
- Cheung, K. S. ve Li, L.-H. (2019). *Understanding Visitor-Resident Relations in Overtourism: Developing Resilience for Sustainable Tourism*, Journal of Sustainable Tourism, 27(8): 1197–1216.
- Colomb, C. ve Novy, J. (Eds.). (2016). *Protest and Resistance in the Tourist City*, Routledge, London.
- Çağlar, S. (2019). 'Overtourism' ya da Bildiğimiz Turizmin Sonu, <https://yolvemacera.com/overtourism-ya-da-bildigimiz-turizmin-sonu/>, Erişim Tarihi: 20.11.2021.
- Çetinoğlu, D. ve Meydan Uygur, S. (2020). *Aşırı Turizm Sorununa Çözüm Olarak Pazarlamama Stratejileri Kullanılabilir Mi? Pamukkale Örneği*, İşletme Araştırmaları Dergisi, 12(3): 3008-3026.
- Çolak, O., Kiper, V. O. ve Batman, O. (2019). *Kent Destinasyonlarında Over Tourism'e (Ölçüsüz Turizm) Dair Kavramsal Bir Yaklaşım*, 20. Ulusal 4. Uluslararası Turizm Kongresi, 16-19 Ekim 2019, Eskişehir.
- Çolak, O., Kiper, V. O. ve Batman, O. (2020). *Ölçüsüz Turizm'e (Over-Tourism) Dair Kavramsal Bir Yaklaşım*, Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD), 12(23): 609-621. DOI: 10.20990/kilisiibfakademik.725031.
- Demirci, B., Yılmaz, İ. ve Oğuz, Y. E. (2020). *Aşırı Turizmin Kent Yaşam Memnuniyetine Etkisi: Eskişehir Odunpazarı Örneği*, Journal of Tourism and Gastronomy Studies, Special Issue (4): 204-217.
- Dodds, R. ve Butler, R. (2019a). *Overtourism: Issues, Realities and Solutions*, De Gruyter, Berlin.
- Dodds, R. ve Butler, R. (2019b). *The Phenomena of Overtourism: A Review*, International Journal of Tourism Cities, 5(4): 519-528.
- Doxey, G. V. (1975). *A Causation Theory of Visitor-Resident Irritation: Methodology and Research Inference*, Proceedings of the 6th Annual Conference of the Travel Research Association, 8-11 September, San Diego, C.A.
- Duyar, M. ve Bayram, M. (2019). *Overtourism and Tourismphobia: Evolution of Host and Tourism Relationship*, International Journal of Geography and Geography Education (IGGE), 40: 347-362.
- Eren, D. ve Bozkurt, İ. (2020). *Aşırı Turizm Sorunsalı: Kapadokya Bölgesi'ne Yönelik Bir Çalışma*, Journal of Tourism and Gastronomy Studies, 8(4): 3090-3107.
- Erol, G. ve Düşmezkalender, E. (2020). *Aşırı Turizm (Overtourism): Neden, Sonuç Bağlamında Kavramsal Bir Yaklaşım*, International Travel and Tourism Dynamics Congress, 8-10 Ekim 2020, Ankara.
- Genç, K. (2020). *İstanbul'da Aşırı Turizm: Sivil Toplum Kuruluşları Görüşleri Üzerinden Yorumlayıcı ve Karşılaştırmalı Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sakarya.
- Goodwin, H. (2017). *The Challenge of Overtourism*, Responsible Tourism Partnership Working Paper 4. October 2017: 1-19, <https://haroldgoodwin.info/wp-content/uploads/2020/08/rtpwp4overtourism012017.pdf>, Erişim Tarihi: 06.05.2022.
- Goodwin, H. (2019). *Overtourism: Causes, Symptoms and Treatment*, Tourismus Wissen: 110-114
- Gössling, S. (2002). *Global Environmental Consequences of Tourism*. Global Environmental Change, 12(4): 283–302.
- Gül, İ. ve Shipman, D. (2021). *Aşırı Turizm, Nüfus Teorisi ve Turizme Katılım*, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(3): 993-1006.
- Harrill, R. (2004). *Residents' Attitudes Toward Tourism Development: A Literature Review with Implications for Tourism Planning*, Journal of Planning Literature, 18(1): 1-16.
- İpar, M. S. ve Akyurt Kurnaz, H. (2020). *Aşırı Turizmin Konaklama İşletmeleri Üzerindeki Etkileri: Sinop İlinde Bir Araştırma*, International Travel and Tourism Dynamics Congress, 8-10 Ekim 2020, Ankara.
- Jordan, P., Pastras, P. ve Psarros, M. (2018). *Managing Tourism Growth in Europe, The ECM Toolbox*, Dijon, 1-30, <https://fr.calameo.com/read/0006740147d7bd41b5afc>, Erişim Tarihi: 06.05.2022.
- Kara, V. M., Celep, M. ve Kanıgür, S. (2020). *Aşırı Turizm Kapsamında Salda Gölü'nün Fiziksel Taşıma Kapasitesinin Belirlenmesi*, Journal of Tourism and Gastronomy Studies, Special Issue (4): 79-92.

- Karahan, S. ve Öztürk, Y. (2020a). "Overtourism" Kavramına Etimolojik Bir Yaklaşım, Journal of Tourism and Gastronomy Studies, Special Issue (4): 191-203.
- Karahan, S. ve Öztürk, Y. (2020b). "Overtourism" Kavramına Etimolojik Bir Yaklaşım, International Travel and Tourism Dynamics Congress, 8-10 Ekim 2020, Ankara.
- Kurnaz, H. A. ve İpar, M. S. (2020). Yavaş Şehir Akyaka'da Aşırı Turizm Olgusunun Esnafın Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi, Journal of Hospitality and Tourism Issues, 2 (1): 39-55.
- Kurt, E. (2021). Turizm Destinasyonlarındaki Yerel Halkın Gözünden Kalabalık ve Aşırı Turizm: Bozcaada Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Kuscer, K. ve Mihalic, T. (2019). Residents' Attitudes Towards Overtourism from the Perspective of Tourism Impacts and Cooperation – The Case of Ljubljana, Sustainability, 11: 1-16.
- Mathieson, A. ve Geoffrey, W. (1992). Tourism: Economic, Physical and Social Impacts, Longman, New York.
- Milano, C. (2017). Overtourism and Tourismphobia: Global Trends and Local Contexts, Ostelea School of Tourism & Hospitality, Barcelona, https://www.researchgate.net/profile/Claudio-Milano/publication/323174488_Overtourism_and_Tourismphobia_Global_trends_and_local_contexts/links/5a842fd7a6fdcc6f3eb52e40/Overtourism-and-Tourismphobia-Global-trends-and-local-contexts.pdf, Erişim Tarihi: 06.05.2022.
- Milano, C., Cheer, J. M. ve Novelli, M. (2018). Overtourism: A Growing Global Problem. The Conversation, <https://theconversation.com/overtourism-a-growing-global-problem-100029>, Erişim Tarihi: 24.02.2019.
- Milano, C., Novelli, M. ve Cheer, J. M. (2019). Overtourism and Tourismphobia: A Journey Through Four Decades of Tourism Development, Planning and Local Concerns, Tourism Planning & Development, 16(4): 353-357. DOI: 10.1080/21568316.2019.1599604.
- Milliyet (2019). Bu Kentlerde Turistlere Tepki Var, <https://www.milliyet.com.tr/galeri/bukentlerde-turistlere-tepki-var-2816645/12>, Erişim Tarihi: 02.04.2020.
- Mohankumar, P. K. (2018). Overcoming the Greed for Overtourism, Destination Reporter, <https://destinationreporterindia.com/2018/08/03/overcoming-the-greed-forovertourism/>, Erişim Tarihi: 24.02.2019.
- Moscardo, G. (2011). The Role of Knowledge in Good Governance for Tourism. E. Laws, H. Richins, J. Agrusa ve J. Scott (Eds.), İçinde, Tourist Destination Governance: Practice, Theory and Issues (ss. 67-82), CAB International Group.
- Muler Gonzalez, V., Coromina, L. ve Galí, N. (2018). Overtourism: Residents' Perceptions of Tourism Impacts as an Indicator of Resident Social Carrying Capacity - Case Study of a Spanish Heritage Town, Tourism Review, 73(3): 277-296.
- Neuhold, T. (2019). In der Stadt Salzburg wird der Tagestourismus zum Fluch, <https://derstandard.at/2000096751943/In-der-Stadt-Salzburg-wird-der-Tagestourismuszum-Fluch>, Erişim Tarihi: 12.12.2019.
- Neuts, B. ve Nijkamp, P. (2012). Tourist Crowding Perception and Acceptability in Cities: An Applied Modelling Study on Bruges, Annals of Tourism Research, 39(4): 2133-2153.
- Oklevik, O., Gössling, S., C. Michael, H., Jens Kristian, S. J., Ivar Petter, G. ve McCabe, S. (2019). Overtourism, Optimisation, and Destination Performance Indicators: A Case Study of Activities in Fjord Norway, Journal of Sustainable Tourism: 1-21.
- Özaltın Türker, G. (2020). Turizmin Yerel Halk Üzerine Etkileri: Seyahat Acentaları Perspektifinden Bir İnceleme, Journal of Travel and Tourism Research, (14): 65-84.
- Öztürk, Y. (2020a). Aşırı Turizm, Turizm Karşılıklı ve Turizmde Sürdürülebilirlik Üzerine Bir Değerlendirme, Journal of Tourism and Gastronomy Studies, Special Issue (4): 112-124.
- Öztürk, Y. (2020b). Aşırı Turizm, Turizm Karşılıklı ve Turizmde Sürdürülebilirlik Üzerine Bir Değerlendirme, International Travel and Tourism Dynamics Congress, 8-10 Ekim 2020, Ankara.
- Özgürel, G. ve Yılmaz, O. K. (2021). Aşırı Turizmde Kalabalık Yönetimi: Belediyeler Tarafından Kullanılabilecek Akıllı Turizm Uygulamaları, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20(42): 1594-1620. doi:10.46928/iticusbe.944864.
- Peeters, P., Gössling, S., Klijs, J., Milano, C., Novelli, M., Dijkmans, C., Eijgelaar, E., Hartman, S., Heslinga, J., Isaac, R., Mitas, O., Moretti, S., Nawijn, J., Papp, B. ve Postma, A. (2018). Research for TRAN Committee - Overtourism: Impact and Possible Policy Responses, European Parliament,

- Policy Department for Structural and Cohesion Policies, Brussels, Belgium, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/629184/IPOL_STU\(2018\)629184_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/629184/IPOL_STU(2018)629184_EN.pdf), Erişim Tarihi: 06.05.2022.
- Perkumienė, D. ve Pranskūnienė, R. (2019). *Overtourism: Between the Right to Travel and Residents' Rights*. Sustainability, 11(7): 2138. <https://doi.org/10.3390/su11072138>.
- Peter, L. (2017). 'Turistler Evinize Dönün': İspanya'da Solcular Turist Akınına Karşı Direniyor, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40839361>, Erişim Tarihi: 02.12.2021.
- Phi, G. T. (2019). *Framing overtourism: A Critical News Media Analysis*, Current Issues in Tourism: 1-5.
- Postma, A., Papp, B. ve Koens, K. (2018). Visitor Pressure and Events in an Urban Setting: Understanding and Managing Visitor Pressure in Seven European Urban Tourism Destinations, CELTH, Breda, The Netherlands, https://www.researchgate.net/publication/331400361_Visitor_pressure_and_events_in_an_urban_setting_understanding_and_managing_visitor_pressure_in_seven_European_urban_tourism_destinations, Erişim Tarihi: 06.05.2022.
- Rooney, S. A. (2011). Turizm Bir Sistemin Analizi, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Saveriades, A. (2000). *Establishing the Social Tourism Carrying Capacity for the Tourist Resorts of the East Coast of the Republic of Cyprus*, Tourism Management, 21(2): 147-156.
- Seraphin, H., Sheeran, P. ve Pilato, M. (2018). *Over-tourism and the Fall of Venice as a Destination*, Journal of Destination Marketing & Management, 9: 374-376.
- Séraphin, H., Zaman, M., Olver, S., BourliatauxLajoinie, S. ve Dosquet, F. (2019). *Destination Branding and Overtourism*, Journal of Hospitality and Tourism Management, 38(1): 1-4.
- Serin Karacaer, S. (2020). *Destinasyonun Turistik Çekicilik Unsuru Bağlamında Aşırı Turizmin Değerlendirilmesi*, International Travel and Tourism Dynamics Congress, 8-10 Ekim 2020, Ankara.
- Shafaei, F. ve Mohamed, B. (2015). *A Stage-Based Model Development Study on Tourism Social Impact Assessment*, International Journal of Scientific and Research Publications, 5(3): 279-284.
- Smith, M., Pinke Sziva, I. ve Olt, G. (2019). *Overtourism and Resident Resistance in Budapest*, Tourism Planning & Development, 16(4): 376-392. DOI:10.1080/21568316.2019.1595705.
- Sputniknews. (2019). Hollanda Artık Turizm Tanıtımı Yapmayacak: Ülke Aşırı Kalabalık. <https://tr.sputniknews.com/yasam/201905081038988329-hollanda-artik-turizm-tanitimi-yapmayacak-ulkeasiri-kalabalik/>, Erişim Tarihi: 21.05.2019.
- Street, F. (2018). Can the World be Saved from Overtourism?, <https://edition.cnn.com/travel/article/overtourism-solutions/index.html>, Erişim Tarihi: 20.11.2021.
- Szromek, A. R., Kruczek, Z. ve Walas, B. (2020). *The Attitude of Tourist Destination Residents towards the Effects of Overtourism-Kraków Case Study*, Sustainability, 12(1): 228.
- Tayfun, A. ve Kılıçlar, A. (2004). *Turizmin Sosyal Etkileri ve Yerli Halkın Turiste Bakışı*, G.Ü. Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, 1: 1-17.
- Timur, S. ve Getz, D. (2009). *Sustainable Tourism Development: How Do Destination Stakeholders Perceive Sustainable Urban Tourism?*, Sustainable Development, 17(4): 220-232.
- Turizm Güncel (2016). İtalya Turist Kotasını Tartışıyor, Müzelere Sınırlama Getirildi, <https://www.turizmguncel.com/haber/italya-turist-kotasini-tartisiyor-muzeleresinirlama-getirildi-h28512.html>, Erişim Tarihi 15.04.2020.
- Turizme Bakış. (2020). Aşırı Turizm – Overtourism Nedir?, <https://www.turizmebakis.com/asiri-turizm-overtourism-nedir/>, Erişim Tarihi: 13.11.2021.
- Türker, N., Selçuk, Ş. ve Özyıldırım, A. (2016). *Turizmin Yerel Halkın Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisi: Safranbolu Örneği*, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(1): 1-13.
- Ulutaş, K. (2020). Dünya Miraslarını Tehdit Eden Fenomen: Overtourism Nedir?, <https://www.neredekal.com/blog/dunya-miraslarini-tehdit-eden-fenomen-overtourism-nedir/>, Erişim Tarihi: 20.11.2021.
- UNWTO. (2018). Overtourism? Understanding and Managing Urban Tourism Growth Beyond Perceptions, UNWTO, Madrid, <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284420070>, Erişim Tarihi: 06.05.2022.
- WTTC ve McKinsey Company. (2017). Coping with Success: Managing Overcrowding in Tourism Destinations, <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/policy-research/coping-with-success---managing-overcrowding-in-tourismdestinations-2017.pdf>, Erişim Tarihi: 21.03.2019.
- Yazıcıoğlu, İ., Alphan, E. ve Onur, M. (2020). *Aşırı Turizm Kapsamında Tripadvisor Yorumları Üzerine*

- Nitel Bir İnceleme: Salda Gölü Örneği*, Journal of Tourism and Gastronomy Studies, Special Issue (4): 505-522.
- Yılmaz, Ö. D. (2014). Sürdürülebilir Turizm ve Destinasyon Yönetimi. Kozak, M. (Ed). Sürdürülebilir Turizm Kavramlar-Uygulamalar (s. 275-292), Detay Yayıncılık, Ankara.
- Yılmaz, Ö. D. ve Filiz, A. (2017). *Turizm Gelişim Yaklaşımları Kapsamında Yerel Halkın Turizme Yönelik Algı ve Tutumları: Mazi Köyü-Türkbükü Karşılaştırmalı Analizi*, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10(2): 1799-1824.
- Yumuk, Y. ve Altıntaş, V. (2019). *Bodrum'da Yaşayan Yerel Halkın Kentsel Yaşam Kalitesi Algılarının Aşırı Turizm (Overtourism) Kapsamında Değerlendirilmesi*, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12: 90-102.
- Yüksel, F., Ön Esen, F., Kılıç, B. ve Akçay, S. (2020). *Paydaşların Gözüyle Yavaş Şehir Akyaka'da Aşırı Turizm*, Turizm Akademik Dergisi, 7(1): 257-268.
- Yüncü, H. R. (2019). *Turizmin Karanlık Yüzü: Şehirlerde Aşırı Turizm*, 20. Ulusal - 4. Uluslararası Turizm Kongresi, 16-19 Ekim 2019, Eskişehir.